

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

งานบ้าน ม.4

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียง : นางสุนิสา สุขวัฒนา

ผู้ตรวจ : นางสาวชลิตา วิทย์วงษ์กังวาล
นางปฤษฎา แผ่นตระกูล
ผศ.อรรถวิทย์ ขจรไชยกุล

บรรณาธิการ : นางสาวทิพย์วัลยา มิทธนันทน์
ดร.สุนีย์ วิทย์สัมพันธ์

ผลิตโดย

บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด
นางสาวปัญญณี วิทย์สัมพันธ์
101/14 หมู่บ้านมณีนี 3 ซอย 10
ถนนรัตนนิเบศร์ ตำบลไทรมา อำเภอมะนัง
จังหวัดน่าน 55000
โทร. 0-2924-6316,
08-1445-9968,
08-6300-4113
โทรสาร 0-2594-3923
E-mail : editor@muangthai-book.com
Website : www.muangthai-book.com

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

งานบ้าน ม.4

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียง : นางสุนิสา สุขวัฒนา

ผู้ตรวจ : นางสาวชลิตา วิทย์วงษ์กังวาล
นางปฤษฎา แผ่นตระกูล
ผศ.อรรถวิทย์ ขจรไชยกุล

บรรณาธิการ : นางสาวทิพย์วัลยา มิทธนันทน์
ดร.สุนีย์ วิทย์สัมพันธ์

พิมพ์ครั้งที่ 1 : พฤษภาคม 2567

ผลิตโดย : บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด
นางสาวปัญญณี วิทย์สัมพันธ์
101/14 หมู่บ้านมณีนี 3 ซอย 10 ถนนรัตนนิเบศร์
ตำบลไทรมา อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน 55000
โทร. 0-2924-6316, 08-1445-9968, 08-6300-4113
โทรสาร 0-2594-3923
E-mail : editor@muangthai-book.com
Website : www.muangthai-book.com

ISBN : 978-616-281-479-2

ราคา : 80 บาท

“หนังสือเล่มนี้เป็นลิขสิทธิ์ของ บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด ห้ามทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ
ทำสำเนาตัดแปลง หรือวิธีการอื่นใดไปเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใด ของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจาก บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด”

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน งานบ้าน ม.4 เล่มนี้เรียบเรียงขึ้นตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อให้นักเรียนและครูใช้เป็นสื่อการเรียนรู้เน้นการพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนได้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด รวมทั้งสามารถนำพานักเรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน งานบ้าน ม.4 เล่มนี้เรียบเรียงขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการ แนวคิด และจุดเน้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทั้งในเรื่องของจุดหมายของหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ประกอบด้วยตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทางเป็นเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ โดยเนื้อหาสาระในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตรงตามสาระการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่แบ่งเป็นตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง ท้ายหน่วยการเรียนรู้มี กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และกระบวนการจัดการของผู้เรียน รวมทั้งมีคำถามประจำหน่วยการเรียนรู้เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และช่วยทบทวนเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้

องค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำเสนอในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน งานบ้าน ม.4 เล่มนี้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรมที่นำเสนอมีความหลากหลาย ทันสมัย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญาและมีความสุข

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน งานบ้าน ม.4 เล่มนี้จะสามารถให้ความรู้และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ผู้สอน ตลอดจนผู้สนใจศึกษาทั่วไปเป็นอย่างดี สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ เกิดสมรรถนะ มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

นางสุนิสา สุขวัฒนา
และ

ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย

สารบัญ

หน่วย การเรียนรู้ที่

1

หน้า

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล 1

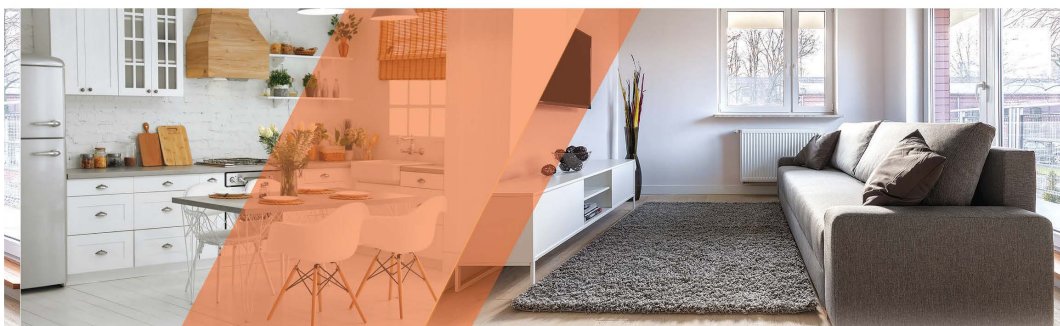
1. ความหมายของบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ.....	2
2. บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัว	2
3. บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของโรงเรียน	11
4. บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของชุมชน	14
สรุป.....	15
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	16
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	16
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	17
แนวทางสู่ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง.....	18

หน่วย การเรียนรู้ที่

2

อุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้าน 19

1. ประเภทของเครื่องใช้ในบ้าน	20
2. การเลือกซื้อเครื่องใช้ในบ้าน.....	21
3. การดูแลรักษาเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน.....	35
สรุป.....	42
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	44
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....	44
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....	45
แนวทางสู่ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง.....	46

หน้า

หน่วย การเรียนรู้ที่

3

พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 47

1. ความหมาย ความสำคัญ ของพลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 48
2. การใช้พลังงานและทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า 52
3. การอนุรักษ์พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน 55
- สรุป 65
- การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 66
- คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้ 66
- กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ 67
- แนวทางสู่ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง 68

หน้า

หน่วย การเรียนรู้ที่

4

แนวทางการประกอบอาชีพ 69

1. ประเภทของอาชีพและลักษณะการทำงาน 72
2. การเตรียมความพร้อมเข้าสู่งานอาชีพ 86
3. ความมั่นคงและความก้าวหน้าของงานอาชีพ 98
4. เทคโนโลยีกับงานอาชีพ 107
- สรุป 114
- กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ 115
- การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 115
- คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้ 116
- แนวทางสู่ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง 116

บรรณานุกรม 117

หน่วยการเรียนรู้ที่

1

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล

ตัวชี้วัด

- ง 1.1 ม.4/1 อธิบายวิธีการทำงานเพื่อการดำรงชีวิต (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)
- ง 1.1 ม.4/3 มีทักษะการจัดการในการทำงาน (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)
- ง 1.1 ม.4/4 มีทักษะกระบวนการแก้ปัญหาในการทำงาน (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)
- ง 1.1 ม.4/5 มีทักษะในการแสวงหาความรู้เพื่อการดำรงชีวิต (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)
- ง 1.1 ม.4/6 มีคุณธรรมและลักษณะนิสัยในการทำงาน (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)

สาระการเรียนรู้

1. ความหมายของบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ
2. บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัว
3. บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของโรงเรียน
4. บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของชุมชน

แนวคิดสำคัญ

“บทบาททำให้เกิดภาระ ภาระทำให้เกิดหน้าที่ และหน้าที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบ” การรู้จักบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นการดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ รู้ว่าอะไรผิด อะไรถูก ยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย การที่บุคคลรู้จักบทบาท หน้าที่ และมีความรับผิดชอบ จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข และเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

1 ความหมายของบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ อันเนื่องมาจากสถานภาพของบุคคล เนื่องจากบุคคลหนึ่งคนมีหลายสถานภาพ ดังนั้น บทบาทของบุคคลจึงต้องปฏิบัติตามสถานภาพในสถานการณ์นั้น ๆ เช่น สถานภาพเป็นนักเรียนก็ต้องมีบทบาทเรียนหนังสือ ขยัน หมั่นเพียร เพื่อฟังคำสั่งสอนของครู

หน้าที่ หมายถึง ภาระหรือหน้าที่ของบุคคลที่ต้องรับผิดชอบและต้องปฏิบัติ เช่น หน้าที่ของพ่อแม่ที่ต้องเลี้ยงดูลูก หน้าที่ครูที่ต้องสอนนักเรียน หน้าที่ของลูกที่ต้องตั้งใจเรียนหนังสือเพื่อศึกษาต่อและนำไปประกอบอาชีพ

ความรับผิดชอบ หมายถึง หน้าที่ประจำของแต่ละบุคคล เมื่อเขาได้รับมอบหมายให้ทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ จึงเป็นการปฏิบัติสิ่งที่เหมาะสมหรือต้องทำตามสถานภาพของตนเองและตามกฎหมายที่กำหนด ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ถ้าทุกคนในสังคมปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง จะส่งผลให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้นสมาชิกทุกคนในสังคมจะต้องปฏิบัติตามบทบาทของตนเอง ตั้งแต่สังคมที่อยู่ใกล้ตัว คือ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และประเทศ

2 บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัว

ครอบครัว หมายถึง องค์กรที่มีขนาดเล็กที่สุดในสังคม ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีความผูกพันกันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมาย ซึ่งแต่ละคนย่อมมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันตามลักษณะความพร้อมทางด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิ เพศ ความรู้สึนึกคิด และลักษณะนิสัย ดังนั้น สมาชิกทุกคนในครอบครัวจึงจำเป็นต้องปรับตัวเข้าหากัน เพื่อให้ครอบครัวอบอุ่น มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก สังคมไทยที่เคยอบอุ่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน กลายเป็นสังคมที่มีแต่ความริบเร่ง แข่งขัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันน้อยลง เห็นความสำคัญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ จนอาจลืมไปว่า การสร้างรากฐานชีวิตที่ดี ต้องเริ่มต้นจากวัยเยาว์ โดยมีครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญในการอบรมสั่งสอน

2.1 การปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่

สามารถทำได้ดังนี้

1. การเป็นลูกที่ดีควรเคารพและเชื่อฟัง

คำแนะนำสั่งสอนที่ดีของพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพราะพ่อแม่ส่วนใหญ่จะมีความรักความปรารถนาดีต่อลูก ดังนั้น คำแนะนำสั่งสอนของพ่อแม่จึงเป็นความหวังดีและมีประโยชน์ต่อลูก การที่ท่านได้เรียนรู้และผ่านประสบการณ์ชีวิตมามากมาย ทำให้ท่านรู้ว่าสิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนควรหลีกเลี่ยง หรือสิ่งไหนไม่ควรยุ่งเกี่ยว การรับฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนที่ดีของพ่อแม่ นั้น นอกจากจะทำให้ท่านสบายใจแล้ว ยังทำให้สัมพันธ์ภาพภายในครอบครัวผูกพันกันมากขึ้นด้วย

แม่สอนลูก

ทำงานบ้านตามหน้าที่หรือช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัว

2. ช่วยเหลือพ่อแม่เมื่อมีโอกาส

เมื่อว่างจากกิจกรรมหรือภาระหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบแล้ว ควรช่วยเหลือหรือแบ่งเบาภาระพ่อแม่ เช่น ช่วยซักผ้า กวาดบ้าน ถูบ้านล้างห้องน้ำ เก็บขยะ โดยที่ไม่ต้องรอให้ท่านสั่ง

3. รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจากพ่อแม่

การที่พ่อแม่มอบหมายงานให้ลูกทำก็เพื่อสอนให้รู้คุณค่าของงาน อดทน มีความพยายาม มานะ ขยัน รู้จักรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักขั้นตอนวิธีในการทำงาน และมีประสบการณ์ในการทำงานเพื่อช่วยเหลือตัวเองในอนาคต

ตัวอย่าง พ่อแม่มอบหมายให้เราเป็นคนรับผิดชอบดูแลเฟอร์นิเจอร์ในบ้าน ในการดูแลทำความสะอาด ต้องทำอย่างถูกวิธี โดยมีขั้นตอนการทำงานดังนี้

นักเรียนกำหนดช่วงเวลาในการทำสะอาดเฟอร์นิเจอร์ไม่ให้ชัดเจน เช่น ช่วงเวลา 8.30-9.30 น. ของวันเสาร์ (ทุกสัปดาห์) โดยก่อนการทำงานทุกครั้งจะต้องตรวจสอบคราบสิ่งสกปรกและฝุ่น เพื่อจะได้จัดเตรียมอุปกรณ์ในการทำสะอาดได้อย่างถูกต้อง จากนั้นจึงเริ่มลงมือทำความสะอาด โดยใช้ไม้กวาดขนไก่ปัดฝุ่นออก แล้วใช้ผ้าแห้งเนื้อนุ่มเช็ดให้สะอาด หากมีส่วนที่เป็นรอยขีดข่วนให้ใช้ผ้าแห้งชุบน้ำมันเคลือบเงาเช็ดถูบริเวณรอยขีดข่วนนั้น เมื่อทำความสะอาดเสร็จแล้วให้นำอุปกรณ์ทำความสะอาดไปจัดเก็บให้เรียบร้อย

รู้จักเก็บออมไม่ฟุ่มเฟือย

4. ประหยัด ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย

ควรใช้เงินหรือสิ่งของมีค่าอย่างรู้คุณค่าและทะนุถนอม เมื่อได้รับเงินจากพ่อแม่ควรใช้ซื้อสิ่งของที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ซื้อของใช้ที่ไม่จำเป็นและเกินฐานะของตัวเอง เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้าที่มีราคาแพง

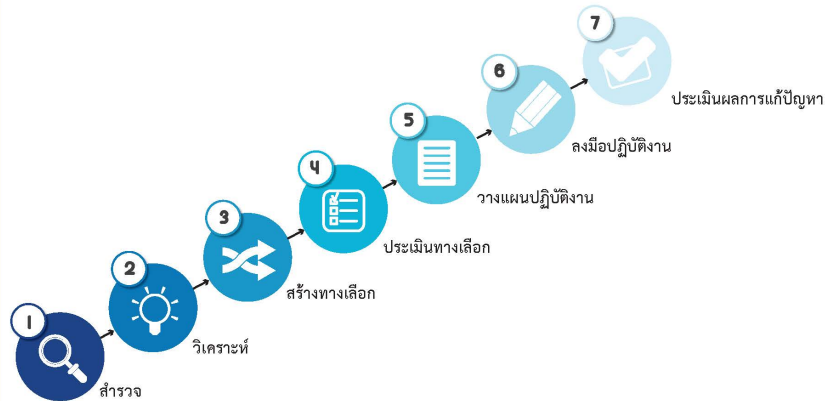
5. เมื่อครอบครัวประสบปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ๆ ควรร่วมรับฟังปัญหา และร่วมแสดงความคิดเห็น

เพื่อช่วยเหลือครอบครัว สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องรู้จักช่วยกันหาแนวทางในการช่วยเหลือครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นวิธีการแก้ปัญหา หรือแนวทางในการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์กับครอบครัว ทุกคนควรรับฟังความคิดเห็น หรือคำวิพากษ์วิจารณ์ และปฏิบัติตามความคิดเห็นของส่วนรวม เพื่อให้ครอบครัวนั้นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

รับฟังความคิดเห็น ร่วมแก้ปัญหา ช่วยเหลือกันในครอบครัว

กระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

► **สำรวจ** เป็นการสังเกตหรือเฝ้าดูสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นการค้นหาสาเหตุ ทำความเข้าใจสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นและตระหนักในปัญหานั้น ๆ เช่น บ้านสกปรก มีฝุ่นละอองมากกว่าปกติ เพราะมีการซ่อมแซมถนนหน้าบ้าน

► **วิเคราะห์** เป็นการกำหนดรายละเอียดของปัญหาและทำความเข้าใจกับปัญหา เพื่อแยกข้อมูลว่ามีปัญหาอะไร สิ่งที่ต้องการแก้ไขมีอะไรบ้าง เป็นการนำปัญหามาวิเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญว่ามีเรื่องใดบ้างที่ต้องแก้ไข เช่น บ้านสกปรก มีฝุ่นละอองมากกว่าปกติ สิ่งที่ต้องทำก็คือ หมั่นทำความสะอาดด้วยการเช็ดกวาดถูให้มากขึ้นกว่าเดิม หรือหาทางป้องกันด้วยวิธีอื่น ๆ

► **สร้างทางเลือก** เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปและแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย โดยคิดว่าสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีใดบ้าง ซึ่งอาจมีการค้นคว้า ทดลอง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา เช่น บ้านสกปรก มีฝุ่นละอองมากกว่าปกติ ทางเลือกในการแก้ปัญหาก็คืออาจทำได้โดยใช้ผ้าบาง ๆ หรือพลาสติกมาปิดคลุมสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน หรือเก็บข้าวของใส่กล่องให้มิดชิด หรือคิดหาวิธีอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

► **ประเมินทางเลือก** เป็นการสรุปหรือประเมินว่าวิธีไหนเหมาะสมหรือดีที่สุดที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นการเปรียบเทียบทางเลือกของการแก้ปัญหาที่มีอย่างหลากหลายว่ามีทางเลือกใดที่พอจะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้บ้าง เช่น บ้านสกปรก มีฝุ่นละอองมากกว่าปกติ เพราะมีการซ่อมแซมถนนหน้าบ้าน ซึ่งเป็นปัญหาระยะสั้น จึงไม่ควรเกิดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ดังนั้น ทางเลือกก็คืออาจจะหาผ้าบาง ๆ หรือพลาสติกที่มีอยู่ภายในบ้านมาปิดคลุมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ หรือนำข้าวของเก็บใส่กล่องหรือใส่ตู้ไว้เป็นการประหยัดเวลาและทรัพยากรในการทำสะอาดอีกด้วย

► **วางแผนปฏิบัติงาน** เป็นการกำหนดกรอบแนวความคิดในการทำงาน การวางแผนแก้ปัญหาอย่างรัดกุม เป็นการกำหนดและแบ่งหน้าที่ในการทำงาน ว่าใครมีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนใดบ้าง มีค่าใช้จ่ายอย่างไรบ้าง ซึ่งจะต้องมีการวางแผนการปฏิบัติเป็นขั้นตอนเพื่อให้การทำงานดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เช่น สิ่งของเล็ก ๆ ประเภทหนังสือ ของเล่น อาจให้เด็กช่วยเก็บลงกล่อง สิ่งของใหญ่ ประเภทโต๊ะ ตู้ หรือเฟอร์นิเจอร์ชิ้นใหญ่ ก็ควรให้ผู้ใหญ่หาผ้าหรือพลาสติกมาคลุม

► **ลงมือปฏิบัติงาน** เป็นการปฏิบัติงานตามแผนการที่กำหนด ตามหน้าที่ของแต่ละคน

► **ประเมินผลการแก้ปัญหา** เป็นการติดตามการแก้ปัญหาตามแนวทางที่ปฏิบัติ เป็นการประเมินว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ มีอะไรที่ยังเป็นข้อบกพร่องหรือผิดพลาด และจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

6. **ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน** การเรียนถือเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของลูก ที่ต้องตั้งใจศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว จะสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้

7. **รักใคร่ปรองดองกัน** ถ้าสมาชิกในครอบครัวรักใคร่สามัคคีกัน ไม่ทะเลาะวิวาท ก่อความวุ่นวาย ก็จะเป็นการช่วยลดปัญหาภายในครอบครัว สมาชิกทุกคนเกิดความสุขสบายใจ

8. **ไม่ก่อเรื่องทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว** การทะเลาะวิวาทในครอบครัวจะทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข เกิดความไม่สบายใจต่อกันและกัน เพราะฉะนั้นเมื่อมีการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัวควรรับหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาภายในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

9. **ประพฤติตนให้สมควรแก่การเป็นผู้ดำรงวงศ์สกุล** นอกจากจะประพฤติตัวให้เป็นคนดีของครอบครัวแล้ว ต้องไม่สร้างความเสื่อมเสียแก่วงศ์สกุล โดยการปฏิบัติตนต่อสังคมในลักษณะของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ก่อการทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน

2.2 ลักษณะครอบครัวอบอุ่น

การมีครอบครัวที่อบอุ่น ผาสุก มีความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างมีความสุข พี่น้องรักใคร่ปรองดองกัน ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน คือครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ การมีครอบครัวที่อบอุ่นทำให้เราดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข สามารถรับผิชอบหน้าที่ของตัวเองได้ และทำให้สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพจิตที่ดีตามไปด้วย

ข้อมูลจากเว็บไซต์ สสส. ได้กล่าวถึง 10 ลักษณะของครอบครัวที่อบอุ่น ไว้ ดังนี้

1. มีขอบเขตที่เหมาะสม ทั้งขอบเขตส่วนบุคคล และคนในครอบครัว
2. มีความผูกพันทางอารมณ์ที่เหมาะสม ไม่ห่างเกินไป และไม่ใกล้ชิดกันเกินไป สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นตัวของตัวเอง แต่ยังคงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัวได้
3. มีการจัดลำดับอำนาจ และความเป็นผู้นำที่ชัดเจน
4. สมาชิกมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสอดคล้องกัน
5. โครงสร้างและการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวมีความยืดหยุ่นดีและเหมาะสม
6. สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ
7. มีการจัดระบบภายในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ
8. มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
9. มีเครือข่ายทางสังคมที่ดี และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว
10. สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาอยู่ร่วมกันตามสมควร

หมายเหตุ. จาก “สร้างครอบครัวอบอุ่น...สร้างภูมิคุ้มกันให้ครอบครัว,” โดย รณชัย คงสกนธ์, 2548, นิตยสารหมอชาวบ้าน, 27(319).

2.3 บทบาทและหน้าที่ในฐานะพ่อแม่หรือหัวหน้าครอบครัว

หัวหน้าครอบครัว คือ บุคคลสำคัญของบ้าน และเป็นที่พึ่งพาของสมาชิกทุกคนในครอบครัว มีบทบาทดังนี้

1.

พ่อแม่จะทำหน้าที่เลี้ยงลูกให้เติบโต โดยการจัดหาอาหารที่ดีและมีประโยชน์ให้ลูกรับประทาน พาไปออกกำลังกาย ให้ความรักและความอบอุ่น และช่วยชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิต เพื่อให้ลูกรู้จักพึ่งพาตนเองได้

2.

พ่อแม่ต้องทำงาน เพื่อหารายได้ที่หามาได้มาเลี้ยงลูก และใช้จ่ายในสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ค่าอาหาร ค่าไฟ ค่าน้ำ ค่าเสื้อผ้า ค่าเล่าเรียน

3.

พ่อแม่ต้องคอยอบรมสั่งสอนลูก และปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น การมีความรับผิดชอบ การมีวินัย ไม่เรียนรู้ข้อเสียสุดขีด มีจิตสาธารณะ ตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบต่อหน้าที่หลายอย่าง เข้าใจความเป็นไปของเศรษฐกิจครอบครัว ประเทศ โลก

4.

พ่อแม่จะทำหน้าที่ส่งลูกเรียนให้จบการศึกษาในระดับที่สูงสุดตามสมควร หรือจนกว่าจะสามารถหางานทำ มีรายได้เลี้ยงตนเองได้ในอนาคต

5.

พ่อแม่จะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก เช่น มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ใช้จ่ายค่าที่สุภาพ มีเหตุผล มีความกตัญญู รู้จักการให้อภัย รู้จักการเสียสละ ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม

2.4 บทบาทและหน้าที่ในฐานะพี่หรือน้อง

1. ให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยแสดงความเคารพผู้ที่อาวุโสกว่า อ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ
2. ดูแลกันเสมอทั้งในยามปกติหรือเมื่อมีปัญหา โดยจัดสรรเวลาว่างหรือหาโอกาสพูดคุยกันเป็นประจำเพื่อถามสารทุกข์สุกดิบ
3. มีน้ำใจต่อกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งปัญหาเรื่องการเรียนรู้ ปัญหาส่วนตัว หรือปัญหาอื่น ๆ หากปัญหาใหญ่เกินที่จะแก้ไข ควรปรึกษาพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ เพื่อหาทางออกร่วมกัน
4. คอยดักเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของกันและกัน โดยต้องอธิบายถึงผลที่จะเกิดขึ้น และควรรับฟังความคิดเห็น เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น
5. มีความสามัคคีกันในการทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ และไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน
6. พูดคุยอย่างมีเหตุผล ใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ไม่พูดจาส่อเสียด และไม่ใช้อารมณ์เมื่อเกิดความไม่พอใจกับอีกฝ่าย

2.5 บทบาทและหน้าที่ในฐานะลูกหลาน

1. เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ ปฏิบัติตนเป็นลูกหลานที่ดี ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ท่าน และประพฤติตนตามคำสั่งสอนที่ท่านชี้แนะให้อยู่เสมอ
2. ช่วยเหลือพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ ในการแบ่งเบาภาระหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยที่ท่านไม่ต้องสั่งวางกะกะบนพื่น
3. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้
4. รับผิดชอบงานที่พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่มอบหมายให้ และทำด้วยความเต็มใจ เพราะการทำงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการฝึกประสบการณ์ในการทำงาน ให้รู้จักอดทน มีความพยายาม รู้จักรับผิดชอบงาน รู้จักขั้นตอนในการทำงาน และรู้จักคุณค่าของงาน

5. ประพฤติตัวอย่างเหมาะสม โดยไม่ก่อเรื่องทะเลาะวิวาทให้เป็นที่เดือดร้อน ไม่ทำเรื่องเสื่อมเสียให้แก่วงศ์สกุล และไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
6. มีความกตัญญูต่องานที่พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ในบ้าน โดยจัดหาอาหารที่มีประโยชน์มาให้ท่านรับประทาน หากิจกรรมที่เหมาะสม ส่งเสริม หรือสนับสนุนให้ท่านทำกิจกรรมเหล่านั้น หมั่นดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ
7. ใช้เงินและทรัพยากรต่าง ๆ อย่างประหยัด รู้จักทะนุถนอมสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน รู้จักซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดแทนการซื้อสิ่งของใหม่ และรู้จักการออมเงินเพื่อใช้ในอนาคต

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

นักเรียนเขียนแผนภาพบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในฐานะสมาชิกของครอบครัว แล้วนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

ระหว่างทาง

ประโยชน์ของการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัว

เมื่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม มีประโยชน์ ดังนี้

1.

สมาชิกทุกคนในครอบครัว มีสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตที่ดี เพราะมีเวลาในการออกกำลังกาย และมีเวลาทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกัน เช่น ท่องเที่ยว ชมภาพยนตร์ ทำสวน ปลูกต้นไม้ เดินเล่นสวนสาธารณะ

2.

สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพราะทุกคนใช้เหตุผลแทนการใช้อารมณ์ พูดด้วยวาจาที่สุภาพอ่อนหวาน รักใคร่สามัคคีปรองดองกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ห่วงใยกัน

3.

บ้านมีความเป็นระเบียบ เพราะทุกคนช่วยกันทำความสะอาด ทำงานบ้านตามที่ได้รับมอบหมาย

4.

สมาชิกทุกคนจะไม่เหน็ดเหนื่อยจากการทำงานมากเกินไป เพราะสมาชิกทุกคนช่วยกันแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการทำงานบ้าน

ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้

3 บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญอันดับที่สองรองลงมาจากบ้าน ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนควรค้นหาความชอบและความถนัดของตนเอง เพื่อนำมาประกอบการวางแผนเส้นทางการศึกษาให้ถูกต้องตรงกับเป้าหมายของชีวิต ดังนั้น ผู้เรียนควรปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ในการเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน ดังนี้

3.1 หน้าที่ของนักเรียนที่มีต่อครู อาจารย์

1. เคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู อาจารย์อยู่เสมอ ทั้งในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียน และปฏิบัติตามให้เหมาะสมกับการเป็นนักเรียน
2. มีสัมมาคารวะต่อครู อาจารย์ทั้งกาย วาจา และใจ เช่น พุดคุยกับท่านด้วยวาจาที่สุภาพ อ่อนน้อม แสดงกิริยาที่เหมาะสมกับท่าน ไม่แสดงกิริยาก้าวร้าว หรือคิดไม่ดีกับท่าน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
3. ตั้งใจเรียนขณะที่ครู อาจารย์ ทำการสอน และทำงานส่งทุกครั้งที่ท่านสั่ง หมั่นขวนขวายหาข้อมูลความรู้เพิ่มเติม ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบอยู่เสมอ
ทักษะการแสวงหาความรู้ มีขั้นตอนดังนี้
 - 1) การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ บุคคล สถานที่ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์
 - 2) การรวบรวมข้อมูลความรู้มาคัดแยก จัดกลุ่มความรู้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการนำไปใช้
 - 3) การสังเกต ทั้งตัวบุคคล การทำงาน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้รวมทั้งสภาพแวดล้อมอื่น ๆ
 - 4) การสำรวจ เป็นการสำรวจข้อมูลเพื่อนำผลไปใช้ปรับปรุงการทำงาน
 - 5) การบันทึก เป็นการจดสาระที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลความรู้ การสังเกต และการสำรวจ โดยสร้างแบบบันทึกให้เหมาะสมกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. มีความกตัญญูต่องานที่ได้รับมอบหมาย โดยปฏิบัติตามให้อยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่สร้างความเดือดร้อน และช่วยเหลืองานท่านเมื่อมีโอกาส

3.2 หน้าที่ของนักเรียนที่มีต่อเพื่อนนักเรียน

เพื่อนนักเรียน คือ เพื่อนที่อยู่โรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนรุ่นพี่ เพื่อนรุ่นน้อง หรือเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งล้วนแต่เป็นลูกศิษย์อาจารย์คนเดียวกัน อยู่ในเครื่องแบบเหมือนกัน มีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคภายในโรงเรียนเท่าเทียมกัน ซึ่งนักเรียนควรปฏิบัติตนดังนี้

1. เป็นที่ปรึกษาเมื่อเพื่อนมีปัญหา เช่น เพื่อนเรียนไม่เข้าใจ เพื่อนทำการบ้านไม่ได้
2. รักใคร่สามัคคีกัน ไม่ทะเลาะวิวาท หรือก่อความวุ่นวาย
3. ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามลำบาก เช่น เพื่อนไม่สบายก็พาไปห้องพยาบาล เพื่อนเจ็บเดินไม่ไหวก็ช่วยประคองเพื่อนเดิน
4. ส่งเสริมเพื่อนในทางที่ถูก ชมเชยเพื่อนเมื่อทำความดีหรือทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ให้กำลังใจเพื่อนเมื่อเพื่อนท้อ คอยทวงตังเมื่อเพื่อนทำตัวไม่เหมาะสมและมีพฤติกรรมเสี่ยง ไม่ชักชวนเพื่อนทำในสิ่งที่ผิด เช่น ก่อเรื่องทะเลาะวิวาท

3.3 หน้าที่ของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ เป็นแหล่งให้ความรู้แก่นักเรียน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์หลายอย่าง เช่น ช่วยสร้างสังคมของการอยู่ร่วมกันให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนสามารถปฏิบัติตนให้เหมาะสมได้ดังนี้

1. ช่วยรักษาความสะอาดของโรงเรียน โดยเก็บขยะในโรงเรียน กวาดเศษใบไม้บริเวณโรงเรียน ทำความสะอาดห้องเรียนและอาคารเรียน ปิดไฟทุกครั้งเมื่อไม่ใช้งาน ไม่เปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ไม่ขีดเขียนสร้างความสกปรกบนฝาผนัง บนพื้น ประตู หน้าต่าง โต๊ะเรียน และเก้าอี้
2. เคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน โดยแต่งกายให้ถูกระเบียบ มาโรงเรียนตามเวลาที่ทางโรงเรียนได้กำหนดไว้ เข้าแถวเคารพธงชาติ เข้าเรียนตรงเวลา และไม่หนีเรียน

3. ทำหน้าที่เป็นนักเรียนที่ดี โดยตั้งใจเรียนหนังสือ ตั้งใจฟังสิ่งที่ครู อาจารย์กำลังสอน ถามท่านเมื่อไม่เข้าใจในสิ่งที่สอน ตลอดจนจดบันทึกเนื้อหาที่สำคัญ ทบทวนเนื้อหาเมื่อมีเวลา ส่งงานตรงเวลา
4. สร้างชื่อเสียงให้กับสถาบันการศึกษาอย่างเต็มความสามารถ
5. เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียน เช่น กิจกรรมชุมนุม กีฬา การจัดนิทรรศการการแสดง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

นักเรียนเขียนสรุปบทหน้าที่ของตนเอง ในฐานะสมาชิกของโรงเรียน แล้วออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

ระหว่างทาง

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5-7 คน ให้แต่ละกลุ่มออกสำรวจตามอาคาร สถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ทั้งในเรื่องการดูแลรักษาความสะอาด การเปิดและปิดไฟ การเปิดและปิดก๊อกน้ำ และอื่น ๆ จากนั้นให้ช่วยกันสรุปและบันทึกผลการสำรวจ หากมีส่วนไหนที่ต้องแก้ไขหรือปรับปรุงให้ช่วยกันเสนอแนะวิธีการตามความเหมาะสม โดยสรุปเป็นรายงานสั้น ๆ หรือนำเสนอด้วยวิธีอื่น แล้วส่งตัวแทนออกมานำเสนอ เพื่อเปิดโอกาสให้เพื่อนต่างกลุ่มซักถามข้อสงสัย และแสดงความคิดเห็นและสรุปความรู้ร่วมกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำความรู้ไปติดบอร์ดประชาสัมพันธ์ในโรงเรียน

เพิ่มเติมเสริมความรู้

บทบาท หน้าที่ของเยาวชนที่ควรมีต่อสังคมและประเทศชาติ

- รับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น
- มีเหตุผล เปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมในการดำเนินชีวิต
- ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับของโรงเรียนและชุมชน
- สืบทอดและปฏิบัติตามแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม
- มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

คุณลักษณะของเยาวชนที่ดี

1. รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่ง เยาวชนควรรู้และเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด
2. ซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญเช่นกัน เพราะถ้าบุคคลในสังคมมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง ไม่ลักทรัพย์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ก็จะทำให้สังคมน่าอยู่ ปลอดภัย และสงบสุข
3. รู้จักเสียสละ เป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า เพราะถ้าบุคคลในสังคมมีการเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อให้ได้ประโยชน์ต่อส่วนรวม ก็จะทำให้การพัฒนาสังคมและประเทศชาติก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

4 บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของชุมชน

ชาวบ้านเมืองจะอยู่รอดและเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงนั้น ขึ้นอยู่กับคนในชาติรู้จักหน้าที่หรือมีจิตสำนึกที่ดี ซึ่งจิตสำนึกที่ดีเกิดจากการได้รับการอบรม โดยได้รับการปลูกฝังและหล่อหลอมมาแต่เยาว์วัย นักเรียนและเยาวชนทุกคนเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต และมีหน้าที่พัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป ดังนั้น นักเรียนหรือเยาวชนจึงควรปฏิบัติตนในการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น เช่น การปลูกต้นไม้ การรักษาป่า การอนุรักษ์สัตว์ป่า การรักษาหน้าดิน การรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร

2. รักษาสุขภาพของชุมชน ทำได้โดยช่วยกันรักษาความสะอาดของถนน ช่วยเก็บขยะทิ้งลงในถังขยะ กำจัดขยะมูลฝอย ช่วยกำจัดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายและเชื้อโรค และช่วยดูแลน้ำในคูคลอง

3. พัฒนาชุมชน ทำได้โดยการช่วยซ่อมแซมถนน วัด สะพานข้ามคลอง หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่ใช้ประโยชน์ในชุมชน

4. ป้องกันภัยภายในชุมชน เป็นการช่วยกันรักษาความปลอดภัยของทรัพย์สิน และชีวิตของคนในชุมชน ต้องคอยช่วยกันสอดส่องความผิดปกติของชุมชนเมื่อเกิดความผิดปกติ เช่น มีเหตุไฟไหม้ มีสัตว์ร้ายเข้ามาในชุมชน มีโจรลักขโมยทรัพย์สินของคนในชุมชน ซึ่งเหตุร้ายเหล่านี้ต้องแจ้งผู้ใหญ่หรือเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อคิดหาวิธีในการช่วยเหลือ หรือวิธีการแก้ไขปัญหา

หลักในการทำงานร่วมกันที่ควรปฏิบัติ มีดังนี้

1. รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง โดยแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน จึงควรปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด
2. มีทักษะในการสื่อสารที่ดี เช่น การพูด และท่าทางที่แสดงออก
3. มีคุณธรรมในการทำงาน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยที่ดีที่ควรปฏิบัติ เพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการทำงาน และประสบผลสำเร็จ
4. ร่วมเสนอแนะและสรุปผลการทำงานร่วมกัน เช่น การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น
5. การนำเสนอผลงาน เป็นการนำผลจากการทำงานมาเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจ ซึ่งข้อมูลที่จะนำเสนอควรมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไปได้

เพิ่มเติมเสริมความรู้

บทบาทและหน้าที่ต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ

- มีความรัก และภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นของตนเอง
- สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย
- ช่วยเหลือ และพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า
- อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ
- รักษาความสะอาดของแหล่งน้ำ อากาศ สวนสาธารณะต่าง ๆ
- ใช้สิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม และประหยัด
- ไม่สร้างมลพิษให้กับสิ่งแวดล้อม
- ภูมิใจในความเป็นไทย พร้อมสืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทย

สรุป

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน ตามสถานภาพของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เช่น พ่อแม่มีหน้าที่ดูแลครอบครัว ลูกมีหน้าที่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ช่วยดูแลจัดการงานบ้าน ครูอาจารย์มีหน้าที่ให้ความรู้ อบรม สั่งสอนในสิ่งที่ดี นักเรียนมีหน้าที่ตั้งใจเรียน ขยันหมั่นเพียรในการศึกษาหาความรู้ นอกจากนี้ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน แต่ละคนควรช่วยกันดูแลและพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่อาศัย ถ้าทุกคนในสังคมปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง จะส่งผลให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1. ในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัว นักเรียนมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในส่วนใดบ้าง และมีแนวทางในการปฏิบัติตัวหรือทำงานอย่างไรต่อบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบเหล่านั้นให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ
2. ในฐานะที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน ให้นักเรียนทบทวนบทบาทและหน้าที่ของตนเองในแต่ละข้อต่อไปนี้
 - (1) บทบาทหน้าที่ของนักเรียนที่มีต่อครู อาจารย์
 - (2) บทบาทหน้าที่ของนักเรียนที่มีต่อเพื่อนนักเรียน
 - (3) บทบาทหน้าที่ของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน
 แล้วประเมินตัวเองว่าทำได้ดีหรือไม่ อย่างไร พร้อมเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีต่อไปในอนาคต
3. ในบทบาทหน้าที่ของนักเรียน นอกจากการตั้งใจเรียนขณะที่ครูอาจารย์ทำการสอนแล้ว นักเรียนมีแนวทางอย่างไรในการเพิ่มพูนความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับตนเอง

คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้

1. ในหน้าที่ของลูก นักเรียนมีวิธีปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อแสดงว่าได้ทำหน้าที่ลูกที่ดีของพ่อแม่ (ให้บอกไม่น้อยกว่า 3 ข้อ)
2. ให้อธิบายคำว่า “ครอบครัวที่อบอุ่น” ตามความเข้าใจของนักเรียน พร้อมยกตัวอย่างพอเข้าใจ
3. หากนักเรียนอยู่ในบทบาทพี่หรือน้องของสมาชิกในครอบครัว สิ่งใดบ้างที่นักเรียนควรปฏิบัติในฐานะพี่หรือน้อง
4. หากนักเรียนอยู่ในบทบาทลูกหรือหลานของสมาชิกในครอบครัว สิ่งใดบ้างที่นักเรียนควรปฏิบัติในฐานะลูกหรือหลาน
5. การที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทของตนเองอย่างเหมาะสม ส่งผลดีต่อครอบครัวอย่างไรบ้าง
6. ในฐานะที่เป็นนักเรียน สิ่งใดบ้างที่นักเรียนไม่ควรปฏิบัติต่อครู อาจารย์
7. ในฐานะที่เป็นเพื่อนกัน สิ่งใดบ้างที่นักเรียนไม่ควรปฏิบัติต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน
8. ในฐานะที่เป็นนักเรียน ให้บอกข้อควรปฏิบัติในการช่วยสร้างสังคมของการอยู่ร่วมกันภายในโรงเรียน
9. ในฐานะที่เป็นสมาชิกในชุมชน นักเรียนมีข้อควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อแสดงว่าเป็นสมาชิกที่ดีในชุมชน
10. หากนักเรียนต้องทำงานร่วมกันหลายคน นักเรียนมีหลักการอย่างไรในการทำงานร่วมกันเพื่อให้ประสบความสำเร็จ

กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้

★กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่ 1 (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3-5 คน ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องบทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของครอบครัว เช่น หน้าที่ของลูก หน้าที่ของพี่หรือน้อง หน้าที่ของหลาน ว่าเป็นอย่างไร มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร มีวิธีแก้ไขปัญหายังไร จากนั้นให้แต่ละกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์และสรุปความรู้ตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้อง โดยจัดทำแผนภาพ หรือวิธีอื่น ๆ ตามความเหมาะสม แล้วส่งตัวแทนออกมานำเสนอ พร้อมเปิดโอกาสให้เพื่อนต่างกลุ่มซักถามข้อสงสัย แสดงความคิดเห็นและสรุปความรู้ร่วมกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำความรู้ไปติดบอร์ดประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนในภายหลัง

★กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่ 2 (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5-7 คน ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องบทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะที่เป็นนักเรียน ว่ามีการปฏิบัติตัวกับครู อาจารย์ และเพื่อนนักเรียนด้วยกันได้อย่างไร ถูกต้องหรือไม่อย่างไร มีส่วนไหนที่ต้องปรับปรุงหรือแก้ไขอย่างไร จากนั้นให้แต่ละกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์และสรุปความรู้ตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้อง โดยจัดทำแผนภาพ หรือวิธีอื่น ๆ ตามความเหมาะสม แล้วส่งตัวแทนออกมานำเสนอ พร้อมเปิดโอกาสให้เพื่อนต่างกลุ่มซักถามข้อสงสัย แสดงความคิดเห็นและสรุปความรู้ร่วมกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำความรู้ไปติดบอร์ดประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนในภายหลัง

★กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่ 3 (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5-7 คน ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องบทบาทและหน้าที่ตนเองในฐานะสมาชิกของชุมชน ว่ามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอะไรบ้างที่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชน พัฒนาชุมชน รักษาสุขภาพลักษณะของชุมชน และป้องกันภัยในชุมชน พร้อมบอกประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้น จากนั้นให้แต่ละกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์และสรุปความรู้ตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้อง โดยจัดทำแผนภาพ หรือวิธีอื่น ๆ ตามความเหมาะสม แล้วส่งตัวแทนออกมานำเสนอ พร้อมเปิดโอกาสให้เพื่อนต่างกลุ่มซักถามข้อสงสัย แสดงความคิดเห็นและสรุปความรู้ร่วมกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำความรู้ไปติดบอร์ดประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนในภายหลัง

แนวทางสู่ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องยึดถือและปฏิบัติตามสถานภาพของตนเองให้ถูกต้อง เหมาะสม ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดของสมาชิกครอบครัว สมาชิกโรงเรียน และสมาชิกชุมชน เพราะถ้าทุกคนปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของตนได้อย่างสมบูรณ์ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักบุคคล รู้จักชุมชน และทำกิจกรรมที่เหมาะสม จะทำให้การอยู่ร่วมกันในฐานะสมาชิกครอบครัว สมาชิกโรงเรียน และสมาชิกชุมชน มีความสุข มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมีเหตุผลและยั่งยืน